

A. HANS

AAN

DE YZER

Uitgever
Lodewijk Opdebeek Antwerpen

AAN DE IJZER

DOOR

A. HANS

L. OPDEBEEK, UITGEVER
ANTWERPEN

- 1919 -

VIERDE HOOFDSTUK

Een indrukwekkende avond.

De oorlog was tot den Westhoek van Vlaanderen genaderd.

Troepen waren aangekomen, lagen in de dorpen langs de kust.... in de dorpen over de Yzer ook.

Andere regimenten volgden met wapens en kanonnen. Welk een drukte en beweging in de anders zoo rustige streek!

Men had veel van den oorlog gelezen en gehoord en brieven van soldaten ontvangen, want iedere familie had toch minstens een geliefde bij 't leger. Maar terwijl te Luik de kanonnen bulderden, te Leuven en Dendermonde in vlammen opgingen, en gesneuvelden in Oostelijk- en Midden-België begraven, en gewonden te Antwerpen verpleegd werden.... reden hier de hoog opgestapelde wagens het gouden graan naar de schuur of kneedde men in de zindelijke melkkamers de beroemde Dixmuidensche boter.

De schuren waren gevuld, het vee stond vet en glanzend in de uitgestrekte weiden.... en nu naderde met die soldaten ook de oorlog!

Toen namen de Belgen noodzakelijke maatregelen.

De bewoners van B. beleefden droevige uren....

Van Vrijdag reeds stapelden de Belgen de oude, ruime kerk bijna tot aan den nok vol stroo met petroleum gedrenkt....

's Zondags moesten ze 't eerwaardig, geliefde bedehuis in brand steken. Ze hadden er zelf mede te doen. „Menschen”, zeiden ze tot de dorpelingen, „de Duitschers zouden den toren als observatiepost gebruiken tegen ons en op den toren hun mitrailleuses plaatsen om uw eigen volk te Dixmuiden te beschieten. We zijn hier immers maar twintig minuten van de stad... En dan nog, ze zouden uw kerke en toren toch niet sparen....”

't Was een offer, een groot offer, dat men aan 't benarde vaderland moest brengen.

En 't vuur werd in dien reusachtigen stapel gestoken. 't Was een ontzaglijk vuurwerk, toen de vlammen uit het dak en uit den hoogen, kloeken toren sloegen....

En van ver in 't ronde, van 't houtland en den boschkant, en van Veurne-Ambacht, zag men dien reusachtigen fakkel....

Hooger en hooger kronkelden de vlammen: met dof geraas stortten de toren en het dak in, vonkenspattend bonsden brandende balken neer; de muren, zoo lang door den tijd gespaard, waggelden....

Ja, 't waren vreeselijke uren voor de inwoners van B.

Luitenant Verhoef zag ook die vlammen, toen hij haastig van Pervyse naar Dixmuiden stapte. Hij had eenige uren verlof om zijn geliefde te bezoeken.

Vreugde vervulde zijn harte, maar vreugde met weemoed vermengd.

Hij had nu zekerheid omtrent Antwerpen: de laatste veste was gevallen, het leger afgetrokken met uitzondering van een dertigduizend man, naar schatting, die in Holland moesten wijken, interneering

natuurlijk verkiezend boven Duitsche krijgsgevangenschap.

Antwerpen gevallen.... En Verhoef ging de gebeurtenissen nog eens na....

Toen de Duitsche troepen Brussel binnenrukten, trok koning Albert met zijn leger terug op Antwerpen, de vesting, die naast Parijs en Metz als de sterkste der wereld kon beschouwd worden. Binnen de dubbele fortelinie waren uitgestrekte terreinen ondermijnd en de vesting werd zoo goed als onneembaar beschouwd. Weken lang scheen het Duitsche legerbestuur dit gezichtspunt te deelen en stelde het beleg zoo lang uit, tot er meer middelen voorhanden waren. Daar de Duitschers er echter op gerekend hadden, Parijs spoedig zegevierend binnen te rukken, hadden zij nimmer gedacht aan de mogelijkheid, dat zij wel zouden kunnen gedwongen worden door België terug te trekken. Na de nederlaag aan de Marne zagen zij echter in, dat Antwerpen tot iederen prijs moest genomen worden om de rechterflank van het Duitsche leger vrijheid van handelen te geven bij een mogelijken verderen terugtocht. Daarbij kwam nog, dat de uitvallen van het Belgische leger den vijand irriteerden, die begreep, dat deze uitvallen een zeer ernstig karakter zouden verkrijgen, wanneer het leger der geallieerden, zijn front voortdurend uitbreidend, voeling kreeg met het Belgische leger, als Antwerpen nog niet genomen was.

Het lot van Luik en Namen heeft eens en voor altijd aangetoond, dat er geen enkele bestaande vesting bestand is tegen Krupp's vesting-artillerie. Een paar

weken voor het beleg aanving, waren de Duitschers reeds bezig met het aanleggen van een cementen ondergrond voor hunne reusachtige houwitsers. Tegen het einde van September trokken de Duitschers voldoende troepenmachten samen, om tegenover het Belgische leger te kunnen stellen, en zooveel kanonnen, als zij noodig oordeelden om de Brialmontsche forten klein te krijgen. Algemeen schatte men de Duitschers voor Antwerpen op 125.000. Gelijk zij gedaan hadden met Luik en Namen, concentreerden zij hun vuur op een sector der verdedigingswerken, zoodat de verdediging daardoor zeer moeilijk en onzeker werd. Op Woensdag 30 September was de toestand reeds ernstiger dan vermoed werd. De Duitschers hadden de hoofdpijp van de waterleiding afgesneden. Dit zou zeker een ramp geworden zijn voor de Antwerpsche bevolking als de Belgische genie niet tijdig had ingegrepen. Donderdags begonnen zelfs de dappersten er over te denken de stad over te geven om een bombardement te vermijden. Maar er is slechts één devies voor den commandant van een versterkte plaats en dat is: te vechten tot de laatste patronen en den vijand tot het uiterste tegenstand te bieden.

Aanvallend uit Zuid-Oostelijke richting begonnen de Duitschers de verdedigingswerken van de eerste linie met zoo'n massa granaten te overstelpen, als misschien nog nimmer te voren op één punt geconcentreerd was geworden.

Eenige dagen vocht het garnizoen met den moeder wanhoop om den vijand te verhinderen de rivier de Schelde aan de eene zijde te overschrijden.

Maar de Duitschers vochten met taaie volharding,

ondersteund door hun genie, die, teneinde pontonbruggen te kunnen slaan, niet aarzelde onder een doodelijken kogelregen de rivier over te zwemmen.

De overtocht van de Nethe eenmaal geforceerd, bevonden de belegeraars zich voor de tweede, maar zwakkere fortelinie en konden den aanval op de stad zelf beginnen.

Woensdag 7 October begonnen de Duitschers het bombardement met niet minder dan 200 kanonnen. Brandbommen regenden op de stad tot het zuidelijk gedeelte in vlammen gehuld was en de vuurgloed zich mijlen ver tegen den nachthemel afteekende.

Uit de olietanks vloeide de brandende olie stroomafwaarts naar de pontonbrug. Heele straten werden verwoest. De lucht was vervuld met het gegil van vluchtende menschen en de daverende ontploffingen van granaten. Stroomen vluchtelingen snelden uit deze hel in de richting van Nederland en van Oostende. Vrijdagochtend 9 October bleek duidelijk, dat de stad niet meer te houden was en het einde naderde. De laatste booten waren naar Engeland vertrokken. Tal van Duitsche schepen, die in de haven lagen, w.o. zeer kostbare, werden beschadigd of tot zinken gebracht en het dappere Belgisch leger verliet na een dappere verdediging de verloren veste.

In een zeer belangrijk gedeelte van hun opzet waren de Duitschers dus niet geslaagd. Het Belgische leger hebben zij niet kunnen omsingelen. Zooals gezegd, begon op 8 October de ontruiming van Antwerpen door de Belgen. Vrijdag waren zij veilig in Westelijke richting afgetrokken, na de aanvallers duur voor hun stad te hebben laten betalen.

Luitenant Verhoef keek weer naar die vlammen, beeld van den krijg.... De Duitschers waren rond Ieperen. Ze rukten kustwaarts op...., de oorlog naderde het schoone West-Vlaanderen, het zoo oude historische land.

Verhoef huiverde, als hij aan de verwoesting dacht....

O, velen hebben die huivering gevoeld. In die dagen schreef ik, onder dezen indruk:

„Hoe zullen we de wonnige streek terugzien, als het weer eenmaal vrede is?....

En met ontroering noem ik Ieperen, een doode, maar zoo schoone stede, waar ieder vol bewondering stil staat voor die machtige, heerlijke halle. En één bom.... O, God, spaar de Iepersche halle en haar kloek Belfort, den trots der Vlamingen, hoe ruim en hoe overweldigend ze ook is, een kleinood toch. En bij die halle, welke nog, na eeuwen, den eerbied der oude Vlamingen uitdrukt voor kunst, handel en burgerlijke vrijheid, naast die halle verrijst de schoonste Gothische kerk van België, aan St. Maarten gewijd. Daar rust nevens veel onbekende bisschoppen, ook de arme Jansenius.... En ik zou nog zoo menig ander kunstwerk moeten aanhalen.

Algemeen kent men de uitdrukking: „De dood van Ieperen”. In de middeleeuwen was Ieperen zeer ongezond, en, al trachtten de magistraten den ongelukkigen toestand te verhelpen, o.a. door het leggen van een rioolnet, zoo uitgestrekt, dat men zelfs zei: „Ieperen is op lood gebouwd”, toch maaiden herhaaldelijk besmettelijke ziekten duizenden inwoners weg. Een schilderij in de halle stelt „de pest

te Ieperen" voor. Een pestlijder, gereed om met waterkan, bijl en ratel de stad te verlaten, staat op den voorgrond. Hij is de verpersoonlijking van „den dood van Ieperen”.

Nu ook waait de dood om Ieperen, ja, in dezen tijd, nu beschaving de pest en andere „plagen” der middeleeuwen heeft geweerd.... De 20^e eeuw heeft een anderen, een vreeselijker geesel begeerd....

Niet ver van Ieperen, op den weg naar Rousselare en Brugge, ligt het lieve dorp West-Roozebeke!

Groote God.... oorlog om West-Roozebeke!

Op den heuvel staat een molen, getuige van den slag tusschen Vlamingen en Franschen in.... 1382! Hoe zou het met den vriendelijken molenaar zijn, die mij onlangs door de kijkgaten de velden toonde, waar in 1382 de strijd geleverd werd en zoo overtuigend, zoo tevreden in zijn nederig, maar vrij bestaan, er bijvoegde: „Wij leven algelijk in betere tijden, hè? Vroeger was 't al dooden en branden....”

Ja, goede mulder, onze idealen zijn wreed verstoord geworden. Zal deze krijg uw ouden molen sparen, die door „vier en storm” eeuwen werd ontzien? En uw huis, dat ik me nog zoo levendig voorstel met de „molenarinne” in haar zindelijke kamer! Wij spraken over geschiedenis toen, maar we waren geenszins oorlogszuchtig, niet waar? Wij vroegen geen vergroting van ons landeke, hè, maar ons dagelijksch brood en ontwikkeling van 't volk door onderwijs.

Die heerlijk klimmende en dalende „heirbaan”, een dreef van weelderige, wijdvertakte boomen, dreunt onder 't geratel van kanonnen, welke dood en vernieling brengen in 't vreedzaam Vlaanderen.

Langemarck, Hooglede, Gits, Vladsloo, al die lachende dorpen.... O, ik kan wel schreien, als ik aan u denk! Oorlog in 't ronde.....

Land van Gezelle en Verriest en Albrecht Rodenbach, poëtisch Vlaanderen, met uw „stille, tevreden” menschen, uw zoete, zangerige taal, uw rijke historie, uw schoone akkers, uw frissche weiden, uw kabbelende beekjes.... met al uw torentjes en klokken en beiaarden....

Ja, ik kan wel schreien, nu ik aan u denk....

En 'k herhale het met u, in dezen vreeselijken oorlog gesleurde landgenooten: „Wie had het ooit gepeinsd?”

En ik zie den St. Michielstoren van Rousselare en op het St. Amandusplein het beeld van den jongen, geestdriftigen student met den blauwvoet, en 't kerkhof, waar die vroeg-gestorven dichter Rodenbach slaapt.... Ik zie Gezelle's beke, den Mandel, traag vlietend onder de wilgenboomen. Niet lang geleden huldigden we hier Rodenbach's nagedachtenis en vierden we Vlaanderen's herwording. „Gudrun” sprak ons van Vlaamsche kracht en Vlaamschen vrijheidszin... en och wee, in Gudrun's land, in de Moeren moet gestreden worden op leven en dood.

Ik zie Thorhout en 't grijze gravenslot van Wynendale en den ouden „Vrijbusch”; ik dwale in gedachten langs de Yzer, Dixmuidenwaarts, dat daar zoo schilderachtig afsteekt tegen de uitgestrekte beemden van Veurne-Ambacht.

En allerwegen rijzen hooge, zware torens op, wier klokken door gevoelige mannen zoo juist op maat en rythme worden geluid. Vredesstemmen toen....

Oorlog nu.....

En 'k kome te Nieuwpoort over de brug, voorbij oude geveltjes, een groote kerk, tot bij den Duiventoren, dien we meenden als een herinnering aan oorlog te mogen beschouwen, omdat de kerk nevens dien toren door krijg was vernield..... Maar weer trilt en siddert er de Duiventoren van kanongebulder.

't Was trouwens al herinnering hier....

Als men in het duin de grondvesten voor villa's legde, stootte men wel eens op gebeenten, stukken van zwaarden, gordelriemen.... late sporen van 1600, toen Nederlanders en Spanjaarden te Nieuwpoort streden. En 't was poëtisch en romantisch, zich te verbeelden, hoe, aan den avond van den slag, Oranje's zoon, Maurits van Nassau, hier van zijn paard steeg en neerknielde om God te danken.

Maar akelig realisme heeft alle poëzie en romantiek verstoord.

Arm Coxyde, Oostkerke, Avecapelle en andere dorpen, edel van afkomst, eenvoudig geworden en toch zoo schoon gebleven!

Menig huisje in de duinen werd gebouwd met steenen, door de wispelturige stormen weleer begraven en eeuwen later weer blootgelegd, steenen der beroemde Duinen-abdij, met haar 150 ramen, haar machtige hoeven, waarvan we, zooals te Bogaerde, nog enkele schuren bewonderen, maar die ook, lang geleden toch, door den oorlogsgeselsel neergeslagen werden.

Maar hoeveel dier huisjes zullen in puin liggen?

En dan zie ik het ranke, slanke Veurne, zijn belfort, St. Nicolaastoren en hooge Walburgakerk!

Ik heb er de eigenaardige, en, ik zou haast zeggen, tevens koddige, boetprocessie door de straten zien trekken, een mysteriespel, een passievertooning; aartsvaders met zwaren baard, profeten en engelen, die, met wonderbaar rhytmus, spreuken en psalmen uitgalmden, boetelingen in grauwe pij, den kap over 't hoofd; zondaars, torsend zware kruisen.

„Ontferm u onzer!” Zoo was de kreet van dien middeleeuwschen stoet.

O, ook in deze dagen zal er te Veurne geroepen worden: „Heere, ontferm u onzer! Van oorlog, verlos ons, Heere!”

Avelgem, prachtig dorp. Vinchem met uw burcht. Elverdinghe, Brielen.... o, zooveel dorpen zie ik.... en ja, ik zou willen schreien, want 'k gevoel, hoe lief ik dat land heb, het zoo bedreigde Vlaanderen!

Verhoef had ook dergelijke gedachten....

Wat werd Duitschlands schuld zwaar!

De luitenant bereikte Dixmuiden.... Overal weer groepjes menschen, druk redeneerend over den toestand. Ze keken hem na, sommigen herkenden den verloofde van Bertha Lievens en groetten vol sympathie....

Verhoef ging vlug door.... Nu geen kennissen ontmoeten, geen praatjes maken.... vlug naar Bertha, de tijd was al zoo kort en 't hart klopte van verlangen.

De zware bel klonk door 't ruime huis.

De dienstmeid deed open.

— Wel Joseph—Maria! riep ze, wien we daar hebben! Meneere Pol toch.... En Bertha, die al twee keer naar Oostende geweest is, en zoo benauwd is....

Maar daar kwam 't meisje zelf, en 't was als een juichkreet, die klonk: Pol toch.... Pol....

Welk een wederzien! Het meisje weende en lachte. Ze sprak zenuwachtig snel, wilde 't al in eens vertellen, haar hoop en haar angst, haar reizen naar Oostende, haar zoeken en vragen, haar teleurstelling....

En Verhoef voelde een schok, toen hij plots in die gezellige huiskamer stond, waar mijnheer Lievens hem hartelijk begroette.... en tranen sprongen hem in de oogen....

O, die kamer, dat huiselijke, dat kalme, dat oude, heerlijke leven van den vrede, die men niet genoeg waardeerde, dezen diepen indruk na al die vreeselijke tooneelen van gewonden en stervenden, van wilden strijd, onder kanongebulder, geweergeknal, bajonetgekleetter.... na 't zwerven en 't dolen, 't slapen in schuren, tenten, herbergen....

Die tegenstelling, wat greep zij den militair aan!

Hij zat hier weer in 't welbekende huis, tusschen zijn geliefde en haar vader. Hij hoorde Bertha's stem en zag haar lief gelaat, gevoelde uit die heerlijke oogen haar hooge liefde.... hij was onder de bekoring van 't huiselijk leven, van die oude, bruine meubelen met hun zachte kleuren, van het antiek koperwerk, de schilderijen.... van alles wat een woning tot een paradijs maakt.... ja, waarachtiglijk een paradijs, als gij ze zoo lang hebt ontbeerd.

Er viel zooveel te vragen en te vertellen.... maar de tijd was kostbaar en een uur vloog om. En daarom zei Verhoef:

— Nu eens over 't heden en de toekomst. Weet gewel, dat er nu hier gestreden zal worden?

— Maar niet door de Belgen immers? vroeg Bertha.

— Door wie anders? Zijn er Franschen?

— Maar ze zullen komen....

— Ja, maar ik zeg u, dat ze nog niet gereed zijn.... Als de Duitschers oprukken, moeten wij Belgen hen ophouden.... En ik mag je niet in onwetendheid laten, er zal hier waarschijnlijk geweldiger gevechten worden dan de meesten vermoeden.... En ik raad je aan te vluchten!

— Vluchten! herhaalde mijnheer Lievens verschrikt.

— Ja....

— Maar nu al....

— Als de Duitschers morgen komen en wij weer terugtrekken moeten.... We zullen onzen plicht doen, onzen vollen plicht, maar we staan tegen een overmacht! En dan? O, wacht niet, tot het te laat is! Ik heb burgers zien vluchten onder bommen en kogels en 't is verschrikkelijk.... En vertrouw nog minder op de Duitschers! We hebben hun wreedheden gezien....

— Vluchten, hernam mijnheer Lievens....

Zijn huis verlaten, al zijn oudheden, met zooveel geduld en zorg verzameld, zijn trots, zijn geluk.... alles opgeven.... o, dat offer kon hij niet brengen.

— Dat Bertha dan naar Veurne ga, zei hij. Maar ik moet blijven.

— En ik blijf bij je, papa, zei de dochter vlug, Samen heengaan of samen blijven.

— O, mijnheer Lievens, wat zijt ge onvoorzichtig! hernam Verhoef wat ongeduldig. Hadt gij gezien,

wat ik zag, en het gejammer gehoord, dat ik hoorde....

— Maar niemand denkt nog aan vluchten, en ik zou de eerste zijn?

— Door te lang te wachten zijn velen gedood of gewond, of gefusileerd! Ondervraag eens de vluchtelingen van Leuven en Aarschot, er zijn er hier ook.... Zij kunnen spreken van Duitsche gruwelen.

— Maar het is hier nog geen strijd....

— Morgen misschien.... En ons leger kan morgen nog niet gereed zijn, om langen weerstand te bieden.... En wat dan, mijnheer Lievens?

— Zoudt ge dan willen, dat ik nu seffens mijn huis verliet?

— Morgen voormiddag....

— Neen, ik kan nog niet.... ik kan niet besluiten. Maar dat Bertha met Pelagie naar Veurne ga....

— Zonder u, neen papa, zei het meisje beslist.

Ze las een smeekbede in Pols oog....

— Neen Pol, vervolgde ze, ik kan, ik mag papa niet alleen laten. En wat een leven zou dat voor mij zijn! Welk een angst om papa.... Maar dat papa besluit morgen te vertrekken....

— Weet je wat, hernam mijnheer Lievens, we gaan er nog eens op slapen. Pol, ik beloof je voorzichtig te zijn, ook, ja vooral, ter wille van Bertha, maar ik kan niet overijld handelen. Je ligt dus te Pervyse?

Dat was een vraag om het gesprek af te leiden en Verhoef begreep het.

— Ja, te Pervyse, antwoordde hij. We zullen waarschijnlijk de Yzer als verdedigingslinie houden. Een

kleine rivier.... Hoe we er stand moeten houden, begrijp ik niet. En ons leger na dien overhaasten terugtocht zoo afgemat!

— Waarom staan de Franschen hier niet?

— Ja, waarom? Waarom stonden ze niet in Midden-België? Waarom trokken ze in Augustus zoo snel terug? Niet gereed.... Ze moesten dit gat voor Duinkerke stoppen....

Plots begon Bertha te schreien....

— Wat nu? vroeg Pol teer....

— Och, 't is te wreed, pas uit al die slagen terug en nu morgen weer moeten vechten.... Nog geen rust, nog geen eind aan 't gevaar.... O, die hatelijke Duitschers! Hoe laag, hoe laf, zoo ons geluk verstoren, ons volk uitmoorden!

— Kom, Bertha, je zijt zoo moedig en flink geweest. Je brieven deden me altijd goed.... En nu zoo zwak? Niet 't ergste denken....

— Eenige uren zijt je bij ons.... en dan weer weg.... weer naar den strijd.... En hoe lang nog? O, 't is te erg, te erg.... Nooit heb ik ook zoo gevoeld wat oorlog is als nu....

Mijnheer Lievens begreep, dat hij de geliefden een wijle alleen moest laten, en verliet de kamer.

Toen trok Pol zijn meisje tegen zich en kustte haar gelaat en sprak hij heel teere woorden van liefde en opbeuring.

— Och, ja, schrei maar eens, zei hij zacht. Dat doet goed.... Tranen ontlasten 't gemoed.... Je gemoed is vol, maar Bertha, God leeft, God zal met ons zijn.... Ik ben soldaat en moet mijn plicht doen.... maar mijn plicht doende, mag ik ook bid-

den. We zullen beiden bidden, opdat God ons behoede....

— Ik ben zoo angstig, Pol.... Er zijn er zooveel gevallen.... O, die laffe Duitschers. strijden tegen een klein volk, dat hun niets misdeed....

— Ja, dat is laf....

— Zooveel ouders, vrouwen, meisjes, kinderen ongelukkig maken.... O, dat God hen sla!

— Onze zaak is rechtvaardig Bertha! Hoe donker 't ook zij, laten we vertrouwen hebben... Bertha, ik weet niet of ik je nog zien zal voor den nieuwen strijd...

— Och, Heere, Pol toch....

— We moeten den toestand onder de oogen durven zien. Als je met papa vlucht, laat me dan dadelijk weten waar je zijt....

— Ja, Pol....

— En ik zal ook dikwijls nieuws zenden. We staan voor 't onzekere.... We zijn hier met ons dapper, maar moegestreden leger. De Duitscher naderd.... we weten nog niet hoe. We verwachten hulp van Frankrijk en Engeland. God geve, dat, zoo we aangevallen worden, we stand kunnen houden tot de hulpe er is. Er gescheiden zullen we waarschijnlijk niet worden.... Maar laten we moed en vertrouwen hebben en steunen op God.

Verhoef bemoedigde aldus zijn geliefde.

Er werd gebeld en weldra trad mijnheer Lievens met Antoon Deraedt binnen.

Deraedt was naar zijn ouders geweest en volgens afspraak kwam hij nu zijn luitenant halen.

— Dat is nu de soldaat die mij te Duffel 't leven redde, zei Verhoef.

Deraedt werd hartelijk door Bertha begroet.

Zijn komst was echter 't sein tot afscheid.

— Nu al? vroeg 't meisje.

— Een overste moet 't voorbeeld geven, hé? antwoordde Pol. 't Is tijd, ja.... We zullen nog moeten doorstappen.

Hij was zelf diep ontroerd. Dit heengaan scheen hem zwaarder te vallen dan 't eerste in Augustus, als had hij een voorgevoel van 't naderend, vreese-lijk drama aan de Yzer.

Antoon Deraedt groette het meisje.

Bertha trok plots een ringetje van haar vinger en vroeg:

— Wil je dit als een gedachtenis aan je dapperheid bewaren?

De eenvoudige soldaat bloosde.

— Gaarne, juffrouw, zei hij....

Hij volgde snel den heer Lievens in de gang, want een snik snokte in zijn keel; hij was ook nog onder den indruk van 't afscheid zijner ouders op de hoeve onder Eesen.

Bertha en Pol waren weer even alleen.

— En nu al heen, zei het meisje schreiend. O, wat een verschrikkelijke tijd toch!....

— Moedig zijn, liefste, fluisterde de luitenant. Van ons beiden wordt een zware plicht geeischt, maar we staan onder Gods bestuur....

Zij wierp zich aan zijn borst en omklemde zijn hals. . . .

En Pol kustte haar teeder, en ook uit zijn oogen glansde liefde en als een mes sneed door zijn hart.

Zwaar voelde hij hevigen angst voor den strijd, voor den dood, voor de scheiding.

't Was of hij voor altijd van zijn beminde afscheid nam, maar hij vermande zich en zei:

— Nu moet ik gaan, Bertha. God bescherm je.... bescherm ons beiden en vereenige ons weer! Vaster klemde Bertha zich aan hem, maar met zacht geweld maakte de krijgsman zich los, want de plicht drong...

Hij leidde haar naar een zetel, zoende haar nogmaals en een snik smorende, verliet hij de kamer.

Och, Heere, Pol toch!.... gilde Bertha, gelijk een moeder, wier kind men uitdraagt ten grave...

Ze liep hem achterna....

— Troost Bertha, zei de luitenant tot mijnheer Lievens, die hem begreep, de soldaten liet gaan en zich tot zijn dochter wendde.

— Is hij al weg, is hij waarlijk al weg? vroeg Bertha luid schreiend. O, papa, toch....

— Ze moeten gaan, Bertha.... kom in de kamer en wees nu verstandig, stamelde de heer Lievens, zelf diep bewogen.

Verhoef en Deraedt spoedden zich door de straten van Dixmuiden. Weldra waren ze buiten 't stadje, maar ook daar heerschte drukte van soldaten.

— Dat afscheid is 't ergste, zei de luitenant.

— Och Heere, ja.... Men moeder was bijna uitzinnig van verdriet, antwoordde Antoon. 'k Heb moeten wegloopen. En vader wil niet vluchten.... Hij zal zoo lang mogelijk op de hofstee blijven. Mijn zusters zijn toch gelukkig naar Veurne getrokken.

— Ja, 't is 't beste....

— Hoor, schieten....

Kanongebulder klonk. De strijd was ook in West-Vlaanderen begonnen.

A. HANS

A L'YSER

(ILLUSTRE)

Prix : DEUX FRANCS

IMPRIMERIE NATIONALE L. OPDEBEEK, ANVERS

A L'YSER

par A. HANS

Imprimerie Nationale L. OPDEBEEK, Anvers

O, je les vois tous, ces gentils villages d'Avelghem, de Vinckem au château-fort, d'Elverdinge, de Brielen, et je pleure en songeant au sort qui leur est réservé.

Verhoef était également sous cette impression.

Quelle responsabilité qu'endossait l'Allemagne !

Le lieutenant atteignit Dixmude.

La petite ville était parsemée de petits groupes de personnes commentant vivement les événements. Ils le regardaient, d'autres reconnaissant le fiancé de Berthe Lievens, lui adressaient un salut sympathique.

Verhoef hâta le pas.. Il ne s'agissait de s'attarder avec des connaissances et à faire la causerie... son temps était limité et son cœur aspirait à voir sa fiancée.

Arrivé devant la maison, il fit résonner la lourde sonnette.

La servante ouvrit.

— Jésus-Marie ! qui voilà ! s'exclama-t-elle. Monsieur Paul... Et Berthe qui s'est déjà rendue à deux reprises à Ostende et qui est si inquiète..

Mais Berthe avait entendu l'exclamation et accourait en criant :

— Paul ! Paul !

Quelle rencontre ! La jeune fille riait et pleurait de joie. Toute éternée elle ne cessait de raconter, expliquait son espoir et sa crainte, narrait ses voyages à Ostende, ses recherches et ses questions et dit sa déception.

Entrant dans la cuisine intime, Verhoef ressentit une vive impression en y trouvant Mr. Lievens, qui le reçut cordialement... et des larmes lui jaillirent des yeux.

Oh ! Quel contraste en se trouvant soudain dans cette calme et douce intimité du foyer, qu'on n'appréciait pas tel qu'il convient ; après toutes ces scènes cruelles de blessés et de mourants, de lutte acharnée parmi le roulement du

canon, les crépitations des fusils et des mitrailleuses, le cliquetis des armes blanches... après avoir erré et rôdé ; après avoir passé des nuits dans des granges, dans des auberges et sous les tentes.

Verhoef était ému.

Il se trouvait maintenant entre sa fiancée et son père. Les charmes de la jeune fille, sa voix harmonieuse, ses yeux veloutés, le séduisaient davantage... le charme qui se dégageait de cette intimité, de ces anciens meubles agréablement nuancés, de ces cuivres antiques, de ces tableaux qui ornaient les murs, tout cela le transportait en un petit Eden, dont depuis longtemps il ne goûtait plus les délices.

Les questions se succédaient sans interruption et le temps était précieux.

— Sachez qu'on va se battre ici, dit Verhoef.

— Oui, mais les Belges ont terminé leur campagne, n'est-ce pas, dit Berthe.

— Les Belges ? Nullement. Qui donc se battra en ces lieux si ce n'étaient eux ? Y a-t-il des Français en cet endroit ?

— Non, mais ils viendront.

— Admettons, mais ils n'y sont pas encore. Si les Allemands avancent, nous Belges, nous devons les arrêter. Inutile d'ailleurs de vous laisser ignorants de la situation, et la bataille promet d'être plus vive que celles qu'on a livrées jusqu'à ce jour. Et comme conseil, fuyez sans tarder.

— Fuir ! répéta M. Lievens, tout éperdu.

— Oui...

— Déjà...

— Si les Allemands arrivent demain, nous sommes contraints de nous replier. Nous ferons tout notre devoir, mais il ne faut pas perdre de vue que nous nous trouvons en présence d'un ennemi bien supérieur en nombre. Et puis ? Je vous engage encore une fois à ne pas attendre jusqu'à ce qu'il soit trop tard ! J'ai vu des civils se sauvant sous une grêle de balles et c'est affreux... Ne vous fiez nullement aux Allemands ! Nous connaissons leur cruauté...

— Mais fuir, répéta Mr. Lievens.

Quitter sa maison, toutes ses antiques, rassemblées avec tant de patience, faire fi de sa fierté, de son bonheur..., abandonner le tout... non il ne pouvait s'astreindre à ce sacrifice.

— Que Berthe aille à Furnes, dit-il. Mais moi je reste.

— Et moi, je ne vous quitterai pas, papa. Nous fuirons ensemble, ou nous resterons.

— Que vous êtes imprudent, M. Lievens ! reprit Verhoef ému. Si vous aviez vu ce que j'ai vu, et que vous aviez entendu ainsi que moi...

— Mais enfin, personne ne songe à fuir ici, en ce moment du moins, et moi, je serais le premier !...

— En attendant trop longtemps, de nombreuses personnes ont été tuées, blessées ou fusil-

lées ! Questionnez donc les fuyards de Louvain et d'Aerschot, il y en a ici, ils vous parleront des cruautés de l'ennemi.

— Mais on ne se bat pas encore ici...

— Ce sera peut-être demain... Et notre armée n'est pas à même de résister longtemps... Que ferez-vous alors, M. Lievens ?

— Voudriez-vous alors que je quitte ma maison, séance tenante ?

— Au plus tard, demain avant-midi.

— Non, je puis pas encore m'y résoudre... Je suis indécis. Mais que Berthe aille à Furnes avec Pélagie...

— Je ne partirai pas, si vous ne m'accompagnez, dit Berthe décidée.

Elle lut une prière dans les yeux de Paul...

— Non, Paul, continua-t-elle, je ne puis laisser papa seul. Et quelle vie mènerai-je d'ailleurs ! Je serais sans cesse inquiète sur son sort... Mais que papa se décide à partir demain...

— Je ne puis prendre une décision en ce moment, mais demain matin... Je te promets Paul que je serai prudent, et surtout pour Berthe ; mais je ne puis agir précipitamment. Tu es donc à Pervyse ?

C'était une question pour faire dévier la conversation. Paul le comprit.

— Oui, à Pervyse, répondit-il. Nous tiendrons probablement l'Yser comme ligne de défense. Mais je doute pourtant que nous puissions nous y tenir, car nos hommes sont harassés de fatigue après cette retraite précipitée.

— Pourquoi les Français ne sont-ils pas ici ?

— Oui, pourquoi ? Pourquoi ne furent-ils pas dans la Belgique méridionale ? Pourquoi opérèrent-ils une si brusque retraite en août ? Ils n'étaient pas prêts... Ils devaient abriter Dunkerque...

Soudain Berthe éclata en sanglots...

— Qu'y a-t-il ? demanda Paul tendrement...

— Oh ! c'est affreux, avoir à peine ces dernières batailles derrière soi et devoir recommencer la lutte le lendemain. Le danger n'est donc nullement écarté... Oh, que je les hais, ces Allemands ! Quelle vilénie, quelle bassesse, quelle lâcheté, de troubler ainsi notre bonheur, d'exterminer ainsi notre peuple !

— Allons, Berthe, sois forte. Tu en as fait preuve jusqu'à ce jour et tes lettres me consolait toujours... Ne perd pas courage !...

— Te voilà à peine quelques heures parmi nous et tu dois déjà t'en aller... à la bataille... Et pour combien de temps ? C'est cruel, c'est affreux... Je n'ai jamais ressenti les affres de la guerre comme à présent...

M. Lievens comprit qu'il devait laisser seuls les fiancés, et il quitta la chambre.

Paul attira alors Berthe à lui, l'embrassa et lui dit des paroles douces et consolatrices.

— Oui, pleure une bonne fois, dit-il doucement. Cela te soulagera... Les larmes allègent le cœur... Mais aie foi, Berthe. Je suis soldat et je dois faire mon devoir, mais cela ne m'empêchera pas de prier Dieu qu'il nous protège...

— Je suis si apeurée, Paul... Il y en a déjà tant qui sont tombés... Oh, ces lâches qui anéantissent un petit peuple, qui ne leur fit jamais le moindre tort.

— Oui, c'est une lâcheté...

— Plonger ainsi dans le malheur, une multitude de parents, d'épouses, de jeunes filles, d'enfants... Oh, que Dieu les punisse !

— Nous avons pour nous le Droit, Berthe ! Quoique l'avenir nous parait sombre, ayons courage... Je ne sais pas, Berthe, si je te verrai encore avant la bataille qui se prépare...

— Paul !...

— Faisons face au danger ! Bannissons la crainte ! Et si tu fuis avec papa, informe moi immédiatement où tu es...

— Oui, Paul...

— Je t'enverrai souvent des nouvelles. Actuellement nous pataugeons dans l'incertain... Notre armée est courageuse, mais elle est harassée de fatigue. Les Allemands approchent... et nous ignorons de quelle façon. Nous attendons du secours de la France et de l'Angleterre. Si on nous attaque, espérons que nous puissions résister jusqu'à ce que les secours nous soient arrivés. Nous ne serons pas coupés...

Verhoef encourageait ainsi sa fiancée.

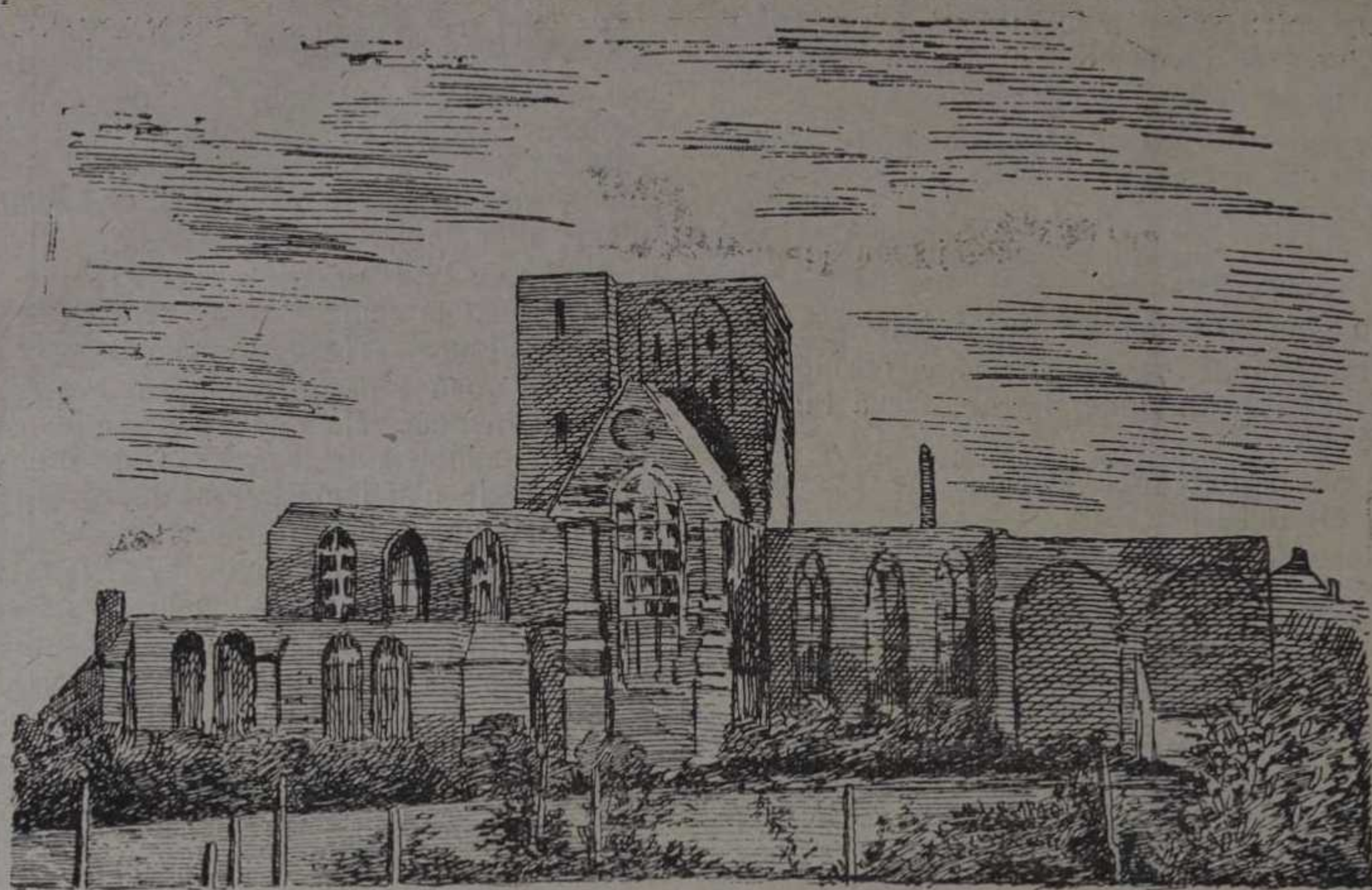
On sonna et M. Lievens ainsi qu'Antoine Deraedt entrèrent.

Deraedt était allé rendre visite à ses parents et, ainsi que convenu, il venait maintenant chercher son lieutenant.

— Voilà le soldat qui me sauva la vie, à Waelhem, dit Verhoef.

Berthe reçut cordialement le militaire.

Son apparition fut pourtant le signal du départ.

LES RUINES DE L'ÉGLISE DE MESSINES

— Déjà ? dit la jeune fille.

— Un supérieur doit donner l'exemple, n'est-ce pas ? répondit Paul. Oui, oui, il est temps... Nous devons d'ailleurs nous hâter.

Il était pourtant fortement ému. Ce départ lui parut plus triste que le premier au mois d'août ; c'était comme s'il avait le pressentiment du terrible drame, qui allait se dérouler à l'Yser.

Antoine Deraedt salua la jeune fille.

Glissant une bague de ses doigts, Berthe lui demanda :

— Voulez-vous garder ce petit présent comme un souvenir de votre bravoure ?

— Avec plaisir, Mademoiselle, dit le soldat, rougissant.

Vivement, il suivit M. Lievens dans le corridor, étouffant un sanglot ; il était encore sous l'impression de l'adieu de ses parents à la ferme d'Eessen.

Berthe et Paul étaient encore une fois seuls.

— Tu vas donc me quitter, dit la jeune fille en pleurant. Oh, que c'est cruel !...

— Sois courageuse, Berthe, dit le lieutenant. Nous avons tous deux un lourd devoir à remplir, mais Dieu nous protégera...

Elle se jeta sur sa poitrine et l'enlaça de ses bras.

Paul l'embrassa tendrement, l'amour se reflétait dans ses yeux et lui labourait le cœur comme une arme tranchante.

C'est maintenant surtout qu'il éprouvait une vive crainte pour la bataille, pour la mort, pour la séparation.

Il eut la sensation que c'était un adieu suprême, mais il se raffermir et dit :

— Berthe, je dois partir. Que Dieu te protège... qu'il nous protège tous deux et qu'il nous réunisse !

Berthe se cramponna davantage à lui, mais il se dégagea doucement, car le devoir l'exigeait...

Il la conduisit à un fauteuil, l'embrassa encore une fois et étouffant un sanglot, il quitta la chambre.

— Paul ! Paul ! cria Berthe, ainsi qu'une mère, dont on enterre un enfant...

Elle se lança sur ses traces...

— Consolez Berthe, dit le lieutenant à M. Lievens, qui laissa sortir les militaires.

— Est-il parti, est-il déjà parti ? criait Berthe en pleurant. Papa !...

— Le devoir les appelle, Berthe... Viens avec moi dans la chambre et sois raisonnable, ma fille, balbutia M. Lievens tout ému.

Verhoef et Deraedt marchaient alertement par les rues de Dixmude.

— Cet adieu est particulièrement triste, dit le lieutenant.

— Oui... Ma mère était quasi folle de douleur, répondit Antoine. J'ai dû me sauver. Et mon père ne veut pas fuir... Il restera à la ferme aussi longtemps qu'il pourra. Heureusement mes sœurs sont parties pour Furnes.

— C'est le meilleur parti qu'elles avaient à prendre..

— Ecoutez, on tire...

Le canon se faisait entendre. La bataille était engagée.

(à suivre)